



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ
ΨΥΧΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

Ταχ. Δ/νση : Αριστοτέλους 17
Ταχ. Κώδικας : 101 87
Πληροφορίες : Δώρα Ιωάννου
Τηλέφωνο : 210-5221963, 2132161004
Fax : 210-5221963
E - mail : dioannou@yyka.gov.gr

Αθήνα, 10 - 09 - 2014

Αριθμ. Πρωτ. : 180

ΠΡΟΣ: κ.κ.

- ◆ Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου
- ◆ Πρόεδρο του Αρείου Πάγου
- ◆ Υπουργό Υγείας
- ◆ Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου
Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων
Δικαιωμάτων

Έκθεση της Ειδικής Επιτροπής Ελέγχου Προστασίας των Δικαιωμάτων Ατόμων με Ψυχική Διαταραχή προς τις αρμόδιες Δικαστικές Αρχές σχετικά με τη θέση σε δικαστική συμπαράσταση ατόμων με ψυχική διαταραχή που διαβιούν σε Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης κατόπιν αίτησης των συγγενών τους.

Η Ειδική Επιτροπή δέχθηκε αναφορά (αρ. πρωτ. 5941/21-01-2014) του κ. Ι. Παπαγεωργίου, που εκπροσωπεί το Δ.Σ της Θεσσαλικής Εταιρείας Ψυχικής Υγείας Περίθαλψης και Αποκατάστασης (Θ.Ε.Ψ.Υ.Π.Α.), ο οποίος επισημαίνει ότι το τελευταίο διάστημα υπάρχει «πλήθος εντολών από αρμόδιες Δικαστικές Αρχές κατόπιν αιτημάτων από συγγενείς οι οποίοι επιζητούν να τεθούν οι ασθενείς συγγενείς τους υπό δικαστική συμπαράσταση».

Η Ειδική Επιτροπή έχει αποφανθεί με την αρ. πρωτ. Οικ.40/26-06-2012 έκθεσή της σχετικά με την παρακράτηση των συντάξεων των παραπάνω ατόμων και έχει επισημάνει με παλαιότερο έγγραφό της τα προβλήματα που προκύπτουν από τη διαχείριση των προσόδων όσων διαβιούν σε Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης του Ν. 2716/99 (Οικοτροφεία, Ξενώνες, Προστατευμένα Διαμερίσματα).

Η καταχρηστική θέση σε δικαστική συμπαράσταση των ατόμων με ψυχική διαταραχή που διαβιούν στην κοινότητα σε Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης, παραβιάζει τα θεμελιώδη δικαιώματα και δημιουργεί καταστάσεις διακριτικής μεταχείρισης. Για το λόγο αυτό είναι σκόπιμο να ενημερωθούν αρμοδίως οι Δικαστικές Αρχές.

Η ψυχοκοινωνική αποκατάσταση αποτελεί δικαίωμα των ατόμων με ψυχική διαταραχή το οποίο θεμελιώνεται στο άρθρο 21 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος, στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, στη Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία του ΟΗΕ (Ν. 4074/2012), καθώς και στο Ν. 2716/1999.

Το δικαίωμα στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση δεν αφορά μόνο στη στέγαση των ατόμων με ψυχική διαταραχή υπό το πρίσμα της προνοιακής πολιτικής, αλλά αναφέρεται στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου που διαβιεί σε αυτές, στην αυτονομία και στην κοινωνική επανένταξή του εντός της τοπικής κοινωνίας χωρίς διακρίσεις από τα άλλα μέλη της κοινότητας. Βασικό δικαίωμά του είναι η ισότιμη αναγνώριση ενώπιον του νόμου, σύμφωνα με το άρθρο 12 της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και Πρόσθετο Πρωτόκολλο, όπως κυρώθηκε προσφάτως με το Ν. 4074/2012 και έχει αυξημένη τυπική δύναμη (άρθρο 28 παρ. 2 του Σ)

«Άρθρο 12

Ισότιμη αναγνώριση ενώπιον του νόμου

1. Τα Κράτη Μέρη επιβεβαιώνουν ότι τα ΑμεΑ έχουν το δικαίωμα να αναγνωρίζονται παντού ως πρόσωπα ενώπιον του νόμου.
2. Τα Κράτη Μέρη αναγνωρίζουν ότι τα ΑμεΑ απολαμβάνουν ικανότητα προς δικαιοπραξία σε ίση βάση με τους άλλους, σε όλες τις πτυχές της ζωής.
3. Τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα για να παρέχουν πρόσβαση στα ΑμεΑ για την υποστήριξη την οποία πιθανώς να χρειάζονται, στην άσκηση της ικανότητας προς δικαιοπραξία.
4. Τα Κράτη Μέρη εξασφαλίζουν ότι όλα τα μέτρα που σχετίζονται με την άσκηση της ικανότητας προς δικαιοπραξία παρέχουν κατάλληλες και αποτελεσματικές εγγυήσεις για να αποτρέψουν τυχόν προσβολή σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τέτοιες εγγυήσεις εξασφαλίζουν ότι τα μέτρα που σχετίζονται με την άσκηση της ικανότητας προς δικαιοπραξία σέβονται τα δικαιώματα, τη βούληση και τις προτιμήσεις του ατόμου, και δεν υπόκεινται σε σύγκρουση συμφερόντων και σε ανάρμοστη επιρροή, και είναι ανάλογα και προσαρμοσμένα στις περιστάσεις του ατόμου, εφαρμόζονται για το μικρότερο δυνατό χρονικό διάστημα και υπόκεινται σε τακτική επιθεώρηση από μια αρμόδια, ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή ή δικαστικό όργανο. Οι εγγυήσεις θα είναι ανάλογες με το βαθμό κατά τον οποίο τα μέτρα επηρεάζουν τα δικαιώματα και τα ενδιαφέροντα του ατόμου.
5. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του άρθρου, τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για να διασφαλίσουν το ισότιμο δικαίωμα των ΑμεΑ στην ιδιοκτησία ή να κληρονομήσουν περιουσία, στο να ελέγχουν τα δικά τους χρηματοοικονομικά ζητήματα και να έχουν ίση πρόσβαση στα τραπεζικά δάνεια, υποθήκες και άλλες μορφές χρηματοοικονομικής πίστωσης, και να εξασφαλίσουν ότι τα ΑμεΑ δεν στερούνται αυθαίρετα την ιδιοκτησία τους.»

Συνεπώς τα άτομα με ψυχική διαταραχή που διαβιούν στις Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης πρέπει να φέρουν τα προσωπικά τους έγγραφα (βιβλιάρια, ταυτότητες κ.ά) και να μην αποξενώνονται από τη διαχείριση των, από οποιαδήποτε πηγή και αν προέρχονται, προσόδων τους (συντάξεων, επιδομάτων ή άλλων προσωπικών περιουσιακών εισοδημάτων και στοιχείων). Αντίθετα πρέπει να τα διαχειρίζονται αυτοπροσώπως, να εκπαιδεύονται και να βοηθούνται από το προσωπικό της Μονάδας, κυρίως για λόγους θεραπείας και κοινωνικής ένταξης, αλλά και για να μην αναβιώσει το φαινόμενο εγκατάλειψης των ατόμων με ψυχική διαταραχή σε ψυχιατρεία και άσυλα ή σε άλλες Μονάδες Ψυχικής Υγείας και η από τους συγγενείς τους εκμετάλλευση των προσόδων τους (Μητροσύλη, Η νομική και κοινωνική θέση

των ασθενών στο ΚΘ Λέρου 1995, Εκδ. Αίβαλή, Κέντρο Συνταγματικού Δικαίου, Ισότητα ενώπιον του νόμου, ΕΣΑΜΕΑ 2012 στο <http://www.esamea.gr/projects-tenders/national-projects/39-publications/books-studies/900-meleth-gia-to-arthro-12-isothta-enwpion-toy-nomoy-to-arthro-13-prosbash-sth-dikaiosynh-kai-alles-diatakseis-ths-diethnoys-symbashs-gia-ta-dikaiwmata-twn-atomwn-me-anaphria-2012>).

Στην ελληνική έννομη τάξη, η ρύθμιση της εκπροσώπησης των ενηλίκων προσώπων που αδυνατούν να διαχειριστούν την περιουσία τους προβλέπεται με το θεσμό της δικαστικής συμπαράστασης από τον Αστικό Κώδικα. Στις διατάξεις του Αστικού Κώδικα άμεση επίδραση ασκούν η αξία του ατόμου με ψυχική διαταραχή ως ανθρώπου και ο σεβασμός της προσωπικότητάς του (άρθρα 2 παρ 1 και 5 παρ 1 Σ), με στόχο την προστασία του ιδίου του προσώπου και των εννόμων συμφερόντων του.

Ωστόσο, η δικαστική συμπαράσταση δημιουργεί στην πράξη δυσχερή ζητήματα προς επίλυση και δεν επιτυγχάνει πάντοτε το σκοπό της, γιατί δεν οργανώθηκε και δεν λειτούργησε στη χώρα μας σύμφωνα με τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα (άρθρο 1671 ΑΚ κ.ά), που προέβλεπαν την ανάθεση της δικαστικής συμπαράστασης σε σωματείο ή ίδρυμα που είχαν συσταθεί ειδικά για αυτό το σκοπό, όταν δεν υπήρχε κατάλληλος δικαστικός συμπαραστάτης ή το άτομο δεν είχε οικογένεια ή είχε εγκαταλειφθεί από αυτήν. Επίσης δεν συστάθηκε η προβλεπόμενη σε κάθε πρωτοδικείο αυτοτελής κοινωνική υπηρεσία η οποία θα επικουρούσε το έργο των δικαστηρίων και των οργάνων της δικαστικής συμπαράστασης (άρθρα 49-54 Ν. 2447/1996) με αποτέλεσμα τα δικαστήρια να δικάζουν συχνά χωρίς έκθεση ειδικών επιστημόνων κοινωνικής υπηρεσίας (Ν. άρθρο 19 παρ.4 Ν. 2521/1997 και ΠΔ 250/1999, άρθρο 1 παρ ε) και χωρίς να έλθουν στην επιβεβλημένη εκ του νόμου προσωπική επικοινωνία με το άτομο (άρθρο 804 παρ. 1 ΚΠολ.Δ). Πέραν αυτού δεν έχουν ληφθεί μέτρα για την υλοποίηση των πρόσφατων δεσμεύσεων της χώρας ως προς τη δικαστική συμπαράσταση των ΑμεΑ. Για το λόγο αυτό η δικαστική συμπαράσταση κάποιες φορές παρεκκλίνει του σκοπού της και δεν λειτουργεί με γνώμονα το συμφέρον του ιδίου του προσώπου, αλλά της οικογένειάς του.

Αποτέλεσμα αυτών είναι το άτομο με ψυχική διαταραχή που διαβιεί σε Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης να ζει σε εγκατάλειψη από τους συγγενείς του, και χωρίς να μπορεί να χρησιμοποιήσει τις προσόδους του για την ικανοποίηση των προσωπικών του αναγκών. Δεν πρέπει να αγνοηθεί ότι σε κάποιες περιπτώσεις η διαχείριση των χρημάτων των ατόμων με ψυχική διαταραχή που διαβιούν σε Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης από τους «ίδιους» (όταν γίνεται με τη συνδρομή του προσωπικού των εν λόγω Μονάδων), μπορεί να δημιουργήσει επίσης προβλήματα εκμετάλλευσης, αν δεν τηρούνται αυστηρές διαδικασίες νομιμότητας, διαφάνειας, ελέγχου και λογοδοσίας από το προσωπικό της Μονάδας.

Πιο συγκεκριμένα, προτείνονται για τη θέση σε δικαστική συμπαράσταση ατόμων με ψυχική διαταραχή που διαβιούν σε Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης οι αρμόδιες Δικαστικές Αρχές να λαμβάνουν υπόψη τα ακόλουθα:

α) τη σύμφωνα με το ΠΔ 250/99 άρθρο 1 χρησιμοποίηση της κοινωνικής υπηρεσίας, οι αρμοδιότητες της οποίας ασκούνται από ειδικούς επιστήμονες Μονάδων Ψυχικής Υγείας (Κέντρα Ψυχικής Υγείας, Κέντρα Ψυχικής Υγιεινής, Νοσοκομεία του ΕΣΥ, Πανεπιστημιακές Ψυχιατρικές Κλινικές κ.ά.). Οι εκθέσεις κοινωνικής έρευνας μπορούν να καταδείξουν τις σχέσεις

των ατόμων με ψυχική διαταραχή που διαβιούν σε Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης με το οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον.

β) την (πρόσφατη) ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη από ανεξάρτητο ψυχίατρο σχετικά με την επίδραση ή το βαθμό επίδρασης της διαταραχής στη δυνατότητα επιμέλειας των υποθέσεων του από το άτομο με ψυχική διαταραχή,

γ) Την προσωπική επαφή με επίσκεψη, κλήση και ακρόαση του ιδίου του ατόμου με ψυχική διαταραχή από την αρμόδια Δικαστική Αρχή.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ

1. Γραφείο Υφυπουργού Υγείας
κας Κ. Παπακώστα
2. Γραφείο Γενικού Γραμματέα Υγείας
3. Δ/νση Ψυχικής Υγείας
4. Αυτοτελή Υπηρεσία Προστασίας
Δικαιωμάτων Ασθενών

Για την Ειδική Επιτροπή
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΒΛΑΣΗΣ ΤΟΜΑΡΑΣ

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ

1. κ. Ι. Παπαγεωργίου, Θ.Ε.Ψ.Υ.Π.Α.
Αγίου Όρους 6^α
ΤΚ 41335 ΛΑΡΙΣΑ